

ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΑΤΡΟΙ & ΙΑΤΡΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ μετά την ΑΛΩΣΗ

Φύλλο 2^ο, αιώνας 18^{ος}

Από την Ελληνική Εταιρεία Θώρακος - Καρδιάς - Αγγείων & World Hellenic Cardiothoracic Diaspora (<https://h.ctss.gr>)

Ανάθεση Εργασίας στο «ΠΕΡΙΠΟΥ» (www.inforperipou.wordpress.com) **ΠΕΡΙΠΟΥ**

Υπεύθυνη: Χριστίνα Γ. Γιαννακάκη, MSc | Επιμέλεια: Καθηγητής Δημήτριος Β. Δουγένης

13th PANHELLENIC CONGRESS
OF THE HELLENIC SOCIETY
OF THORACIC AND
CARDIOVASCULAR SURGEONS

HELLENIC CARDIOTHORACIC DIASPORA

NURSING MEETING

5-7 NOVEMBER 2020
MARRIOTT HOTEL
ATHENS, GREECE

MOVING TOWARDS
SMALL INCISIONS, HOLES & WIRES

2nd World Meeting of the
Hellenic Cardiothoracic Diaspora

Athens, November 5-8/2020

1st World Society of
Hellenic Cardiothoracic Diaspora

Athens
November 21-22, 2014

3rd World Meeting of the
Hellenic Cardiothoracic Diaspora

Athens, November 5-7, 2020

Αυτή τη σφραγίδα χρησιμοποίησε (από τέλος 17^{ου} αι.), ο Αντιπρόεδρος του Πανεπιστημίου της Πάδοβας, Μιχάλης Κοντοπίδης, που είχε γεννηθεί και μάθει τα πρώτα γράμματα στη Νάξο. Στο Άγιο Όρος και στην Κωνσταντινούπολη σπούδασε ελληνική και λατινική φιλολογία, τριάντα χρόνων άρχισε την Ιατρική επιστήμη στην Πάδοβα της Ιταλίας, όπου

υπήρχε το καλλίτερο πανεπιστήμιο, ιδίως την περίοδο 15^{ου}-18^{ου} αι. Στα 37 του, είχε «δίπλωμα και στέφανο Ιατροφιλοσόφου», την εμπιστοσύνη των ομοεθνών του, και την εκτίμηση της επιστημονικής κοινότητας όλης της Ενετικής Πολιτείας. Τέσσερις φορές «σύνδικος» και τρεις φορές αντιπρόεδρος του «Τμήματος των Τεχνών», όπου τέχνες: η Ιατρική, η Φυσική, τα Μαθηματι-

κά, η Θεολογία και η Φιλοσοφία. Άσκησε το ιατρικό επάγγελμα στην Κωνσταντινούπολη, και θεωρήθηκε από τους ιατρούς που εξέλιξαν την επιστήμη.

Ιατρικά του χειρόγραφα βρίσκονται σε διάφορες βιβλιοθήκες. Στη Ζαγορά του Πηλίου: «Συλλογή Ιατρικής, και Βιβλίον επικληθέν θησαυρός της υγείας». Στην Πατριαρχική Βιβλιοθήκη των Ιεροσολύμων: «Σύνοψις ιασίων νοσημάτων του ανθρωπίνου σώματος».

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στις αρχές του 18^{ου} αι., η Οθωμανική αυτοκρατορία, με πρωτεύουσα την Κωνσταντινούπολη, απλώνεται σε Μέση Ανατολή, Βόρεια Αφρική και Νοτιοανατολική Ευρώπη. Οι επεκτατικές της τάσεις στην κεντρική Ευρώπη, αναχαιτίστηκαν από τους συνασπισμένους Αψβούργους, Πολωνούς, Ρώσους και Ενετούς. Οι Οθωμανοί υποχρεώθηκαν να υπογράψουν τη Συνθήκη του Κάρλοβιτς (1699), η οποία έδωσε προνόμια στους υποτελείς λαούς. Οι Έλληνες αναπτύσσουν πλέον ελεύθερα τη βιοτεχνία, τη ναυτιλία, και το εμπόριο, και οι κοινότητές τους γνωρίζουν μεγάλη οικονομική άνθιση στην Ευρώπη.

Ως τον 18^ο αι. μόνο η Πατριαρχική σχολή της Κωνσταντινούπολης πρόσφερε ανώτερη παιδεία. Η οικονομική και πνευματική αναγέννηση των εμπορών και των κατοικούντων σε ελληνικές παροικίες της Ευρώπης, έφερε σχολεία και ανώτερες Σχολές και στην Τουρκοκρατούμενη χώρα. Στην βαθμίδα των προχωρημένων προσφέρονταν τα της κυκλοπαιδείας μαθημάτων: αρχαία ελληνικά, ρητορική και λογική. Ανώτερα μαθήματα ήταν η φιλοσοφία και η θεολογία. Από το τέλος του 17^{ου} και αρχές 18^{ου} αι. προστίθενται τα μαθηματικά. Οι νέοι συνεχίζουν σπουδές σε πανεπιστημιακό επίπεδο κυρίως στα πανεπιστήμια της Ιταλίας (Βενετία, Ρώμη, Πάδοβα). Στα διπλώματά τους αναγράφεται η εθνικότητά τους:

«Natione Graecus».

«Εκεί δ' έθθα ελλείπουσι τα μέσα
δια την διδασκαλίαν των Φυσικών επιστημών
δια των πειραμάτων και των απαιτητών οργάνων,
να καταφεύγων εις τους επιστήμονας ιατρούς,
των οποίων ο αριθμός πληθύνεται ημέραν εξ ημέρας
κατ' αγαθήν τύχην εις την Ελλάδα»
(Διδάσκαλος του Γένους Κων. Κούμας)

Παριόντες δε [...] την γην την Γραικήν καλουμένην (Ομήρου Ιλ. Β 498)
ᾧκουν οἱ Σελλοὶ καὶ οἱ καλούμενοι τότε μὲν Γραικοί, νῦν δὲ Ἕλληνες
(Αριστοτέλης, Μετεωρολογικά, Ι, 352α).
Γραικές δε παρὰ Αλκμάνιαι των Ἑλλήνων μητέρες καὶ παρὰ Σοφοκλεί
(Βυζάντιος)

Ήταν οι ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ που άνοιξαν το δρόμο για ορθολογισμό και την απελευθέρωση από δεισιδαιμονίες. Από τα μέσα του αιώνα θα εκδοθούν τα πρώτα βιβλία στην ελληνική γλώσσα: Μεθοδίου Ανθρακίτη, Οδός Μαθηματικής (1749) Νικηφόρου Θεοτόκη, Στοιχεία Φυσικής (1768-9) Βλαντή, Φυσική δημώδης προς παύσιν της δεισιδαιμονίας (1780, Κορυδαλλέα, Είσοδος Φυσικής Ακροάσεως κατ' Αριστοτέλην (1779-80) Ρήγα Βελεστινλή, Φυσικής Απάνθισμα (1790) Ανθίμου Γαζή, Γραμματική των Φιλοσοφικών Επιστημών (1799)

ΓΑΛΗΝΟΤΑΤΗ ΕΝΕΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ. Η Πάδοβα - ή Νέα Αθήνα, όπως την αποκαλούσαν πολλοί - στο Πανεπιστήμιο της οποίας σπούδασαν οι περισσότεροι Έλληνες αυτό τον αιώνα, υπαγόταν στη Δημοκρατία της Βενετίας. Ήταν ανεξάρτητο και εξέχον οικονομικό και πολιτιστικό κέντρο για μια χιλιετία μέχρι την κατάλυσή της από τον Ναπολέοντα, το 1797 - το ενετικό ναυτικό εμπόριο είχε αρχίσει να φθίνει μετά το άνοιγμα νέων δρόμων στον Ατλαντικό και τον Ινδικό ωκεανό.

Ελληνικές Σχολές (η Φλαγγίνειος της Βενετίας, η Κωττούνιος ή Ελληνομουσείο της Πάδοβας, όπως και το Φροντιστήριο της Ρώμης,) είχαν οργανωθεί από τον 16^ο αιώνα χάρη στους ευεργέτες, για τους Έλληνες - πολλά Ελληνόπουλα σπούδασαν με υποτροφίες που χορηγούσαν Έλληνες της Διασποράς.

Από τους πρώτους πρώτος, ο Βησσαρίων, Καρδινάλιος

της Παπικής Εκκλησίας μετά την Άλωση της Πόλης, που είχε περιθάψει πρόσφυγες, προικίζει Ελληνίδες, εξαγοράσει δούλους, και δωρίζει την πολύτιμη βιβλιοθήκη του «Εἰς τὴν πόλιν σου συγκεντρώνονται ἄνθρωποι ἀπ' ὅλον σχεδὸν τὸν κόσμον καὶ προπαντὸς ἀπὸ τὴν Ελλάδα»

(Δήμος Αθηναίων Ημερίδα 22/5/1997, ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ: ΑΞΙΟΙ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΥΤΥΝΟΜΟΣΥΝΗΣ).

ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ ενετοκρατούνταν από το 1386. Πολλοί νέοι από εκεί, αλλά και από τον ηπειρωτικό ελλαδικό χώρο, σπούδασαν την Ιατρική κατά το μεγαλύτερο μέρος στην Πάδοβα. Ως «Ιατροφιλόσοφοι» απέκτησαν πλατεία εγκυκλοπαιδική μόρφωση μελετώντας λατινικά και ευρωπαϊκές γλώσσες, και διέπρεψαν και ως ιστορικοί, αρχαιολόγοι, πολιτικοί και διπλωμάτες:

ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΟΥΛΑΗΜΟΥ, από Ιωάννινα, Έγραψε *Περί των αντιδότων στο δάγκωμα δηλητηριωδών φιδιών*.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΓΟΡΔΙΟΣ, από χωριό των Αγράφων. Έγραψε, μεταξύ άλλων *Ονομασία των τετραπόδων, ζωυφίων, πτηνών, ιχθύων, δένδρων, οπωρών και βοτάνων*.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΓΡΑΦΙΩΤΗΣ, κι αυτός από χωριό των Αγράφων*. Έγραψε *Ελλήνων ιατρών παλαιών τε και μεταγενεστέρων Επιτομή*.

ΧΟΪΔΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Κεφαλλονίτης. Πρόξενος της Βενετίας στη Θεσσαλονίκη. Έγραψε περί Ωτολογίας και περί Ανατομικής.

ΑΜΙΡΑΛΗΣ, άριστος βοτανολόγος, φιλόλογος και αρχαιολόγος.

ΚΑΡΥΔΗΣ ΒΙΚΤΩΡ, από το Αργοστόλι. Αρχίατρος του Ενετικού στόλου και διευθυντής του στρατιωτικού Νοσοκομείου στο Αργοστόλι.

ΦΡΑΝΤΖΗΣ ΜΙΧΑΗΛ, από το Ληξούρι. Καθηγητής στο Παν/μιο της Κοϊμπρα της Πορτογαλίας (σημαντικότερα ναυτικό κράτος), όπου ίδρυσε το πρώτο πανεπιστημιακό εργαστήριο Φυσικής Πειραματικής και Φυσικής Ιστορίας. Διεκπεραιώσε υψηλές διπλωματικές αποστολές, διακρίθηκε στην Ευρώπη με τίτλους και παράσημα. Εξέδωσε πολλά συγγράμματα ιατρικά, φυσικομαθηματικά και ιστορικά.

ΛΑΖΑΡΟΣ ΜΩΡΔΟΣ, Ισραηλίτης γεννημένος στην Κέρκυρα, όπου εισήγαγε τον εμβολιασμό κατά της ευλογιάς. Δημοσίευσε πολλά ιατρικά έργα.

ΜΗΛΙΑΡΕΣΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, από το Αργοστόλι. Διαπρεπής γιατρός και χημικός, διακρίθηκε και ως μέλος της Κυβερνητικής Επιτροπείας των Ιονίων.

ΛΑΣΚΑΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Εκ των ιδρυτών του πρώτου Ιατρικού Συλλόγου της Κέρκυρας. Έγραψε μελέτες με τις παρατηρήσεις του από την χρήση του οπίου για θεραπευτικούς σκοπούς.

ΡΟΔΟΣΤΑΜΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. Μέλος της Ιονίου Ακαδημίας, άσκησε την ιατρική στην Κέρκυρα, και έγραψε διάφορα επιστημονικά έργα.

ΜΟΡΜΟΡΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, από τα Κύθηρα. Συγκαταλεγόταν από τους συγχρόνους του στους «Σοφούς της Ανατολής».

ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΤΖΟΥΛΑΤΗΣ, Κεφαλλονίτης, μέλος της Ιατρικής Ακαδημίας της Βενετίας. Έγινε Αρχίατρος στην Κεφαλονιά αλλά και Διοικητής Ιθάκης, βουλευτής, και αργότερα, μέλος της Συνταγματικής Βουλής της Ιονίου Πολιτείας. Η διδακτορική διατριβή του (Βενετία 1787) ήταν *Περί δυνάμεως της μουσικής εις τας παθήσεις, τα ήθη και τας ασθενείας και περί της ιατρικής χρήσεως του χορού*.

ΒΟΝΔΙΟΛΗΣ ΠΕΤΡΟΣ, Κερκυραίος. Πολύ νέος έγινε μέλος της Ακαδημίας Επιστημών της Πάδοβας. Θυμαζόταν για το διαγνωστικό του ταλέντο, στην Ιταλία αλλά και στην Κων/λη, όπου χρημάτισε γιατρός του πρεσβευτή της Βενετίας. Επί γαλλοκρατίας, έγινε Αρχίατρος της γαλλικής στρατιάς. Άφησε πολλά αξιόλογα ιατρικά έργα, ιδιαίτερη η μελέτη *Περί της εν τη Ιατρική χρήσεως των ανατρίψεων και της ενεργείας αυτών, επί των κυριότερων λειτουργιών των οργάνων*. Στο προαύλιο του Πανεπιστημίου της Μπολώνιας υπάρχει μνημείο προς τιμήν του, που ανεγέρθηκε με δαπάνη των συναδέλφων του Καθηγητών.

ΔΑΛΑΔΕΤΣΙΜΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ, από το Αργοστόλι, Καθηγητής της Φαρμακολογίας και της Γενικής Παθολογίας, έγραψε, μεταξύ άλλων, πρωτότυπο έργο για τα ιαματικά φυτά της Κεφαλονιάς, καθώς και πεντάτομο έργο *Διατάξεις της Γενικής Παθολογίας*. Ήταν από τους διαπρεπέστερους γιατρούς και επιστήμονες της εποχής, μέλος πολλών Ακαδημιών και επιστημονικών εταιρειών. Προς τιμή του ανεγέρθηκαν δύο μνημεία στην κεντρική πλατεία της ης Πάδοβας, ανάμεσα στους ανδριάντες κορυφαίων του πνεύματος, όπως ο Γαλιλαίος. Τα έργα του μεταφράστηκαν σε 20 γλώσσες.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΖΑΒΟΣ, από Ιθάκη. Σπούδασε ιατρική, μαθηματικά, χημεία, ελληνική και λατινική φιλολογία. Εργάστηκε ως γιατρός στην Ιθάκη, και χρημάτισε βουλευτής και γερουσιαστής της Ιονίου Πολιτείας, και αντιπρόσωπος της Γαλλικής Δημοκρατίας στην αυλή του Αλή Πασά των Ιωαννίνων. Με τη διαμεσολάβησή του λύθηκε το πρόβλημα όταν ο Αλή αξίωσε - απειλώντας κατάληψη της Λευκάδας - από τις αρχές της Ιονίου Πολιτείας την παράδοση Ελλήνων οπλαρχηγών.

* Στα Άγραφα, 120 χωριά και οικισμοί γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη, εμπορική και πνευματική, τον 17^ο και 18^ο αι. Εκεί εκπαιδεύτηκαν πολλοί λόγιοι που έγιναν οι Διδάσκαλοι του Γένους. Σχολεία φτιάχτηκαν αυτό τον αιώνα τώρα σε όλο τον ελλαδικό χώρο. Ανώτερες Σχολές (εκτός από τις προϋπάρχουσες: Μεγάλη του Γένους Σχολή, Μονής Βατοπεδίου Αγίου Όρους, Ιωάννη Θεολόγου στην Πάτμο, Αστική Σχολή Θεσ/νίκης) λειτουργούν και σε Ιωάννινα, Άγραφα, Αθήνα, Μοσχόπολη, Καστοριά, Πάτμο, Σμύρνη, Άγιο Όρος, Χίο, Δημητσάνα, Μηλίες Πηλίου, Βουκουρέστι, Ιάσιο και Μ. Ασία. Από τα σημαντικότερα εκπαιδευτικά κέντρα του Ελληνισμού ήταν η Ακαδημία Κυδωνιών (Αϊβαλί) της Μικράς Ασίας.

«Εν έτει 1732, Μαρτίου 26, ήλθε πανούκλα επάνω ης την χώραν και απέθαναν πολλή ...».

«Εν έτει 1743 απόθαναν οι καλόγεροι από την λοιμικήν...».

«1745 ήλθεν ασθένεια μεγάλη εις τον κόσμον όλον τω καλοκαίρι και απέθαναν πολὺς κόσμος εις όλα τα περίχωρα».

«αψξβ' [1662] μαρτίου μηνός τω θανατικό στο Τζηγότι και απέθαναν έως πενήντα ψυχές και παράνον».

«1778 (...) εις την πατρίδα ημών Σωτήρος Ζαγοράς νόσος καρδιακή ή μετά λυσαντερίας και αίματος και Θάνατος παιδων πολλών και γερόντων τινων».

«Έτος 1787 Μαΐου 4 έδοκεν το Θανατικόν δια τας αμαρτίας μας και απέθανον ο κόσμος όλον το καλοκαίρι Τούρκοι έως χίλιοι και παράνω

άνδρες μερικοί και γυναίκες πολλές και πεδία και Χριστιανοί ως εκατόν και έγινεν μεγάλος χαλασμός εις τον κόσμον».

«1791 Ιουνίου μηνός πρώτη. Εβάρησε το θανατηκο και απέθαναν έως σαράντα ψηχές και παράνο και πήγαμαν και ηφέραμε τον άγιον Βησάριον...».

«...εις τον ίδιον καιρόν ήγουν όλον τον χρόνον έστειλεν ο Θεός την ολέθριον νόσον και εις τα Τρίκαλα μάλιστα και εις όλας τας πολιτείας, Λάρισα λέγω, Θεσσαλονίκη και Αλασσώνα εις όλα τα χωρία». «Εν έτει 1792 ήταν πανούκλα εις την Λάρισα, τα Τρίκαλα, Ελασσόνα και Γρεβενά, και Κατερίνη και όλα τα κάστρα και τα χωρία ήταν μολυσμένα ...».

1795, 8 Απριλίου, «θανατηκόν περισώ είταν και εις Αγιάν».

(Η πανούκλα στη Θεσσαλία, από Ιστορία της ελληνικής ιατρικής περ. ΔΕΛΤΟΣ, έτ. 21°, τεύχος 41, Αθήνα Δεκ. 2011, ο. 23-26)

Ο λοιμός που εξόντωνε πληθυσμούς σε Ασία και Ευρώπη επί αιώνες αντιμετωπιζόταν εμπειρικά, με τη μέθοδο του ευλογιασμού.

Συγκεκριμένα: πύον από τις φλύκταινες αρρώστων εμβολιαζόταν με σκαριφισμούς ή άλλο τρόπο, ώστε να αποκτηθεί κάποια ανοσία. Τα μικρά παιδιά τα εμβολίαζαν βάζοντας τα να ξαπλώσουν στα σεντόνια αρρώστων, ώστε να πάρουν το μικρόβιο από τις εφελκίδες που είχαν πέσει. Οι μέθοδοι εφαρμόζονταν σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, καθώς και στην Κωνσταντινούπολη και την Κύπρο από εμπειρικούς θεραπευτές και θεραπεύτριες. οι γυναίκες στη Θεσσαλία μόλυναν άτομα με σκόπό την προφύλαξη από την ευλογία με το πύον από τους μαστούς αγελάδων, τις οποίες άρμεγαν. Δηλαδή φαίνεται ότι εκτός από τον ευλογιασμό εφαρμοζόταν και ένας μη ονομαζόμενος δαμαλισμός.

Η τεχνική προφύλαξης από την ευλογία ήταν η πρόκληση μιας ήπιας λοιμώξης με τον ενοφθαλμισμό τμήματος φλύκταινας ευνοικών περιπτώσεων ενεργού ευλογίας. Ο ευλογιασμός συναντάται στη Μέση Ανατολή, στην Ασία, στις αγροτικές περιοχές της Ανατολικής Ευρώπης, ακόμα και στην Αγγλία. Στην πραγματικότητα προέρχεται από τους Κινέζους οι οποίοι φυσούσαν το μολυσμένο πύο μέσα στη μύτη, με έναν ασημένιο σωλήνα, στο αριστερό ρουθούνι για τους άνδρες και στο δεξί για τις γυναίκες (πρωτόγονος προφυλακτικός εμβολιασμός). Οι πρώτες επιστημονικές ανακοινώσεις για τον ευλογιασμό έγιναν στις αρχές του 18ου αιώνα από δύο Έλληνες γιατρούς, τον Εμμανουήλ Τιμόνη και τον Ιάκωβο Πυλαρινό. Ο Τιμόνης το 1713 ανακοίνωσε στη Βασιλική Εταιρεία του Λονδίνου μελέτη με τίτλο «Περί της δια εντομών ή εμβολιασμών παραγωγή της νόσου ευφλογίας ως τελείται εν Κωνσταντινουπόλει» Ο Πυλαρινός έγραψε μια μονογραφία με τίτλο «Νέα και σίγουρη μέθοδος για την άρση της ευλογίας με μεταφύτευση» που την εξέδωσε το 1715 (Ιστορία της Ιατρικής Ι.Θ. - τεύχος 44 Ασημούλα Κότελη, Βιοπαθολόγος Επιμελήτρια Α' Τ.Ν.Θ. «Γ. Γεννηματάς»

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΙΜΟΝΗΣ, από τη Χίο, Καθηγητής στην Πάδοβα (1691). Το 1713, όντας εγκατεστημένος στην Κωνσταντινούπολη και έχοντας μελετήσει την λαϊκή μέθοδο του ευλογιασμού, ανακοίνωσε τις παρατηρήσεις του με τον τίτλο «Περί της δι' εντόμων παραγωγής της νόσου ευλογίας ως τελείται εν Κωνσταντινουπόλει». Η χειρόγραφη ανακοίνωση συμπεριλήφθηκε στα «Classified Papers» της Βασιλικής Εταιρείας της Ιατρικής του Λονδίνου. Το 1715 δημοσίευσε «Ιστορία περιπτώσεων ευλογίας προκαλουμένων δι' εντόμων», εργασία που αναδημοσιεύτηκε σε άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες (Νυρεμβέργη το 1718, Λέιντεν της Ολλανδίας το 1721).

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ, από την Κεφαλονία. Σπούδασε νομικά και ιατρική στην Πάδοβα, όπου ανακηρύχθηκε Διδάκτωρ Ιατρικής και Διδάκτωρ Δικαίου (1688). Χρημάτισε διαδοχικά αρχίατρος του διοικητή της Κρήτης Ισμαήλ πασά, γιατρός του Έλληνα ηγεμόνα της Βλαχίας, αρχίατρος του Μεγάλου Πέτρου της Ρωσίας, γιατρός του ιταλικού στόλου του Μοροζίνι και αρχίατρος του ηγεμόνα της Σερβίας. Τέλος, ιδιώτευσε στην Κωνσταντινούπολη, στη Σμύρνη (εκεί, διετέλεσε και πρόξενος της Βενετίας), στο Χαλέπι και στην Αλεξάνδρεια. Με τη μελέτη της μεθόδου του ευλογιασμού ασχολήθηκε από το 1701, και δημοσίευσε τις δικές του παρατηρήσεις: «Νέα και ασφαλής μέθοδος του ερεθίζειν την ευλογίαν δι' εμβολιασμού, άρτι εφευρεθείσα και εις χρήσιν τεθείσα, κατά συνήθειαν εκτελουμένη, δια της οποίας τα σώματα αποκτούν ανοσίαν από της μολύνσεως αυτής εις τον μετέπειτα χρόνον, Ενετία 1715».

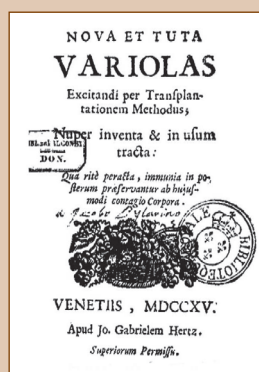
Οι δύο Έλληνες επιστήμονες ανακοίνωσαν στην Αγγλία και Ιταλία το δικό τους σύστημα αντιμετώπισης του λοιμού, και έδωσαν διαλέξεις σε διάφορα μέρη της Ευρώπης.

Όμως, τους τίτλους τιμής που δεν απέκτησαν ο Τιμόνης και ο Πυλαρινός για τον σωτήριο εμβολιασμό, απέκτησε έναν αιώνα αργότερα ο Άγγλος γιατρός Τζένερ (και αυτός, μετά το θάνατό του).

Αλλού έγκειται η εργασία του Jenner εισηγηθέντος τον δαμαλισμόν, την vaccination, αλλού δε η εργασία του Πυλαρινού - Τιμόνη εισηγηθέντων τον εμβολιασμόν δια λύμφης ανθρωπίου ήτοι, την variolatio, τον ευλογιασμόν ως τον μεταφράζουν. Αλλ' είμεθα ακραδάντως πεπεισμένοι, ότι χωρίς την εργασίαν του Πυλαρινού - Τιμόνη δεν θα έβλεπε το φως

Ο Ιάκωβος Πυλαρινός και ο Εμμανουήλ Τιμόνης σε εικόνα της εποχής τους

«Μνημείον Ιακώβου Πυλαρινού, ευγενούς Κεφαλλήνου, ιατροδιδασκάλου, ανδρός περιωνύμου προς τους Δάκκας, Ρώσους, Θράκας, εν Ασία τε και Αιγύπτω, δια τε την τέχνην, φρόνησιν, χρηστότητα και την εν τοις δημοσίαις οικονομίαν. ΑΠΟΒΙΩΣΑΝΤΟΣ ΕΝ ΕΤΕΙ ΣΩΤΗΡΙΩ ΑΨΗΗ ΕΤΩΝ Ε»

«Αφιλοχρήματος και ανώτερος φιλοδοξιών, ηρέσκετο εις τον πλάνητα βίον των περιγήσεων, υπείκων εις το μικρόβιον αυτό που λίγο πολύ υπάρχει και μέχρι σήμεραν έτι εις κάθε Κεφαλλήνα» (Τουλιάτος)

η ανακάλυψις του Jenner και δι' αυτό δεν θα είναι αδικαιολόγητος ο χαρακτηρισμός του Πυλαρινού - Τιμόνη ως «Πατέρων του εμβολιασμού» [...] πρώτοι εισηγηταί του εμβολιασμού κατά της ευλογίας είναι οι Πυλαρινός και Τιμόνης και ότι η μέθοδος του Jenner δεν ήτο ειμή τροποποιήσις της αρχικής μεθόδου αυτών» (Γαλανός).

Στις παραδουνάβιες χώρες της Μολδαβίας (πρωτ. Ιάσιο) και της Βλαχίας (πρωτ. Βουκουρέστι) - αυτόνομα τμήματα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας - οικονομικά εύρωστοι Έλληνες διορίζονται ως ηγεμόνες. Είναι οι πιο καλλιεργημένοι στην Οθωμανική επικράτεια και γνωρίζουν τις πολιτικοστρατιωτικές εξελίξεις στην Ευρώπη.

Οι Έλληνες γιατροί καταλαμβάνουν καίριες θέσεις, και επηρεάζουν καταστάσεις. Σημαντικότεροι λόγω επιστημοσύνης και αποδοχής είναι:

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΟΤΑΡΑΣ, από μεγάλη βυζαντινή οικογένεια Πελοποννήσου, αρχίατρος του Ηγεμόνα της Βλαχίας.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΜΝΗΝΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ, Κωνσταντινουπολίτης. Αρχίατρος του Μεγάλου Βεζύρη στην Κων/λη, και του Ηγεμόνα της Βλαχίας στο Βουκουρέστι.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΙΚΙΝΙΟΣ, αρχίατρος του ηγεμόνα της Μολδαβίας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΟΛΥΚΑΛΑΣ, Ληξουριώτης, αρχίατρος του Τσάρου Πέτρου Α' και της Αυτοκράτειρας Αικατερίνης της Ρωσίας. Διπλωμάτης διεθνούς κύρους στη Βενετοκρατούμενη και στην Οθωμανική επικράτεια, αλλά και στη Ρωσία.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΥΠΟΜΕΝΑΣ, Τραπεζούντιος, καθηγητής στην Ακαδημία του Βουκουρεστίου.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΠΑΜΠΕΡΗΣ, από τη Μοσχόπολη. Λόγιος, πολυμαθής και πολύγλωσσος. Καθηγητής στην Ηγεμονική Ακαδημία Ιασίου, και γιατρός της αυλής του Ηγεμόνα Μολδαβίας.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΓΚΥΡΑΜΟΣ, Κωνσταντινουπολίτης. Οργάνωσε βοτανικό κήπο φαρμακευτικών φυτών στην Κων/λη, και έγραψε λεξικό με τις θεραπευτικές τους εφαρμογές, σε έξι γλώσσες.

ΛΑΖΑΡΟΣ ΣΚΡΙΒΑΣ. Από τους πιο διακεκριμένους ιατροφιλοσόφους της εποχής, Γραμματέας του ηγεμόνα της Μολδαβίας.

ΚΑΡΑΪΩΑΝΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, από τα Τρίκαλα, αρχίατρος του Ηγεμόνα της Μολδαβίας. Οργάνωσε τα ελληνικά σχολεία της περιοχής και δίδαξε στη Σχολή του Ιασίου. Άσκησε το επάγγελμα και στα Ιωάννινα, «εκτιμώμενος υπό πάντων, Ελλήνων και Τούρκων [...] Ούτος είχε φθάσει εις άκρον της ιατρικής τέχνης πολλάκις τους πτωχούς ου μόνον αμισθί εθεράπευεν ιδίοις ιατρικοίς, αλλά και τα προς το ζην δαψιλώς χορηγῇ» (Ζαβίρας).

ΜΑΝΑΣΣΗΣ ΗΛΙΑΔΗΣ, από το Μελενίκο*, όπου λειτούργησε σχολείο με γενναϊόδωρη χορηγία του. Άσκησε την ιατρική, διδάσκοντας παράλληλα Φιλοσοφία στο Λύκειο του Βουκουρεστίου, καθώς και Φυσική και Χημεία μετά πειράματα. Άφησε πολλά συγγράμματα.

ΤΣΟΥΛΑΤΗΣ ΑΓΓΕΛΟΣ, από το Ληξούρι. Γιατρός της Βενετικής Πρεσβείας στην Κων/λη, καθώς και σύμβουλος των χριστιανικών νοσοκομείων. Δημοσίευσε πολλές ιατρικές πραγματείες.

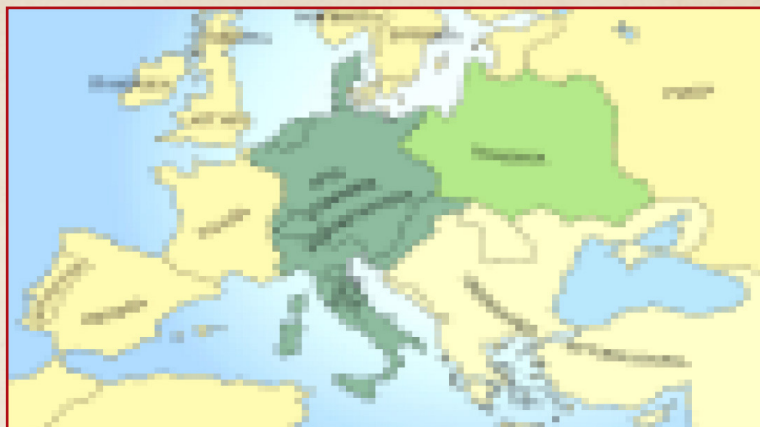
ΑΣΑΝΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Κεφαλλονίτης, αρχίατρος του ηγεμόνα της Μολδαβίας. Διακρίθηκε ως Ελληνιστής, Αρχαιολόγος, Ιστοριοδίφης, και Μαθηματικός. Δίδαξε μαθηματικά - τα οποία θεωρούσε απαραίτητα για την ερμηνεία των συμπτωμάτων και των αιτιών των ασθενειών - στους μεγάλους δασκάλους του Γένους (Κούμα, Κωνσταντά, Γαζί κ.α.). Αποκλήθηκε από τους Άγγλους συναδέλφους του «αναμορφωτής της εν τη Ανατολή Ιατρικής».

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛ, από την Καστοριά. Έξέδωσε «Διαιτητική, ής προτέτακται και Ιστορία συνοπτική περί αρχής και προόδου της ιατρικής επιστήμης[...], εν Βιέννη, 1794». Δώρισε σημαντικά ποσά από την περιουσία του σε σχολεία της Καστοριάς. Κατατάσσεται μεταξύ των επιφανέστερων λογίων της εποχής της Νεοελληνικής Αναγέννησης.

ΓΡΗΓΟΡΙΝΗΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ, από το Ληξούρι. Μέλος διαφόρων Ακαδημιών και Συλλόγων, ασχολήθηκε και με την Ιστορία, την Γεωγραφία και την Φυσική Ιστορία. Φημισμένος στο Βουκουρέστι και το Βερολίνο Έγραψε πολλές ιατρικές πραγματείες.

ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ ΑΝΘΙΜΟΣ, από το Ληξούρι, γιατρός του πρεσβευτή του Τσάρου στην Υψηλή Πύλη. Ταξίδεψε με τον Λέοντα Τολστόι στη Ρωσία (1711) όπου έγινε γιατρός της αυλής του Μεγάλου Πέτρου. Τιμήθηκε με ειδικό δίπλωμα ως γιατρός, σύμβουλος και απεσταλμένος της σε διπλωματικές αποστολές για 14 χρόνια της Αικατερίνης Α'.

ΑΡΓΕΝΤΗΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ, από τη Χίο, από τους πιο διακεκριμένους λόγιους της εποχής. Παράλληλα με την άσκηση της Ιατρικής στη Χίο, δίδαξε στην ακμάζουσα Σχολή της, αλλά και προσκλήθηκε κατ' επανάληψη (1746 ως 1760) για την επίλυση σοβαρών εκκλησιαστικών θεμάτων που αντιμετώπιζε το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας.

Η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία της Γερμανικού Έθνους συστήθηκε στα τέλη του 15^{ου} αι. και περιλάμβανε αυτόνομα γερμανικά βασίλεια και ανεξάρτητες πόλεις Κεντρικής Ευρώπης. Είχε την ευλογία της Ρώμης, αν και η Ρώμη δεν ανήκε στην Αυτοκρατορία - το όνομά της χρησιμοποιήθηκε ως ένδειξη συνέχειας της παλιότερης δόξας της. Οι Ναπολεόντειοι πόλεμοι (1803-1815) έδωσαν τέλος στην Αυτοκρατορία, συνενώνοντας πολλά από τα αυτόνομα βασίλεια και πόλεις.

ΜΑΝΔΑΚΑΣΗΣ ΘΩΜΑΣ, Καστοριανός, από τους πρωτεργάτες του νεοελληνικού διαφωτισμού. Ασκώντας την ιατρική στη Λειψία, διέθετε χρήματα για την έκδοση βιβλίων για τους Έλληνες. Τέλος, ανέλαβε τη διεύθυνση σχολείου στην πατρίδα του.

ΝΕΡΑΝΤΖΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, από τη Ζάκυνθο. Διέπρεψε και στην διπλωματία. Ο Τσάρος Αλέξανδρος ο Α' του απένειμε παράσημο και τον διόρισε γενικό Πρόξενο της Ρωσίας στην Τοσκάνη της Ιταλίας.

ΣΚΙΑΔΑΣ ΜΙΧΑΗΛ, από το Αργοστόλι. Καθηγητής Ιατρικής και Καθηγητής του Διεθνούς Δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Μόσχας.

ΧΑΡΒΟΥΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, από το Αργοστόλι, καθηγητής (και αναδιοργανωτής) της Ιατρικής του Τορίνο. Γιατρός της αυτοκράτειρας της Μαρίας Θηρεσίας* και του Γάλλου βασιλιά Λουδοβίκου 16^{ου}.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΔΑΜΟΥΛΙΑΝΟΣ, από Κεφαλονίτικη οικογένεια της Ζακύνθου. Διάσημος Επιδημιολόγος, Αρχίατρος του Γερμανικού Στρατού. Κατ' ανάθεσιν του αυτοκράτορα, πέτυχε την καταστολή καταστροφικού λοιμού. Το έργο του «Ιατροσόφιον», που αναφερόταν σε οδηγίες και φάρμακα (βάλσαμα, χάπια και πέτραν κουνάνην δι' υδροφοβίαν), συστήθηκε από την Ενετική και τη Γερμανική Κυβέρνηση.

ΧΑΡΒΟΥΡΗΣ ΜΑΡΚΟΣ, από το Αργοστόλι. Καθηγητής της πρώτης έδρας Χημείας της Πάδοβας που ιδρύθηκε το 1759 - τότε ξεκινούσε ως επιστήμη. Με κρατική υποτροφία της Βενετικής Δημοκρατίας ταξιδεύει για την μελέτη των νέων τεχνικών στην Ευρώπη (1760 -1767), και επιστρέφοντας διδάσκει και στο δημιουργεί εργαστήριο χημείας (1772) που έγινε πρότυπο για τα εργαστήρια χημείας των ιταλικών πανεπιστημίων. Εφηύρε μεθόδους και εφαρμογές των μετάλλων, και βραβεύτηκε από την Ενετική Γερουσία με χρυσό μετάλλιο. Έγινε πρύτανης του Πανεπιστημίου της Πάδοβας (1774), μέλος της Ακαδημίας Επιστημών, Γραμμάτων και Τεχνών, και δύο φορές Πρόεδρός της. Επιπλέον, ανακηρύχθηκε Μέλος των Ακαδημιών της Στοκχόλμης και της Ουψάλας.

ΣΤΑΜΟΣ ΠΕΤΡΙΤΣΗΣ, από το Ληξούρι. Άσκησε την ιατρική στην Κεφαλονιά, στη Ζάκυνθο, την Πάτρα και τα Γιάννενα, όπου υπηρέτησε στην αυλή του Αλή. Εξ ανεκδότου διατριβής του *μανθάνομεν ότι πρώτος εισήγαγε το νέον σύστημα του δαμαλισμού εν Πάτραις και εν Ζακύνθω. Οι ιατροί έως τότε εφήρμοζον τον εγκενρισμόν* (Τριανταφύλλου). Άφησε την περιουσία του για ίδρυση Μέσης Σχολής στην πατρίδα του.

***Μαρία Θηρεσία**: Η τελευταία εκπρόσωπος του Οίκου των Αψβούργων (επικράτεια: Αυστρία, Ουγγαρία, Κροατία, Βοημία, Τρανσυλβανία, Μάντοβα, Μιλάνο, Πάρμα, Αυστριακές Κάτω Χώρες). Ως αυτοκράτειρα της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, φορολόγησε τους ευγενείς, κατάργησε το κάψιμο μαγισσών και τα βασανιστήρια, αν και αφοσιωμένη καθολική έθεσε την Εκκλησία υπό κρατικό έλεγχο, θέσπισε την υποχρεωτική εκπαίδευση από τα έξι ως τα δώδεκα, ενόησε τη διδασκαλία μαθημάτων μη θρησκευτικού περιεχομένου στα πανεπιστήμια, και διέσωσε την Αυστρία ως μεγάλη δύναμη στην Ευρώπη, όταν, μετά τους Ναπολεόντειους πολέμους, δεν υπήρχε πια Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία της Γερμανίας.

Ο σημαντικότερος πόλεμος του 18^{ου} αι (Επταετής Πόλεμος, 1755-1764) χώρισε την Ευρώπη σε δύο αντιμαχόμενους συνασπισμούς κρατών, υπό την Βρετανική Αυτοκρατορία από τη μία και την Γαλλία από την άλλη. Βρετανία και Γαλλία διεκδικούσαν τα ίδια εδάφη στη Βόρεια Αμερική, ενώ Πρωσία και Αυστρία διεκδικούσαν εδάφη της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας

στην Ευρώπη. Γαλλία και Αυστρία συνασπίστηκαν κατά Βρετανίας και Πρωσίας. Το αποτέλεσμα ήταν η αλλαγή στην τάξη πραγμάτων, και η ανάδειξη της Βρετανίας ως ισχυρότερη υπερδύναμη παγκοσμίως.

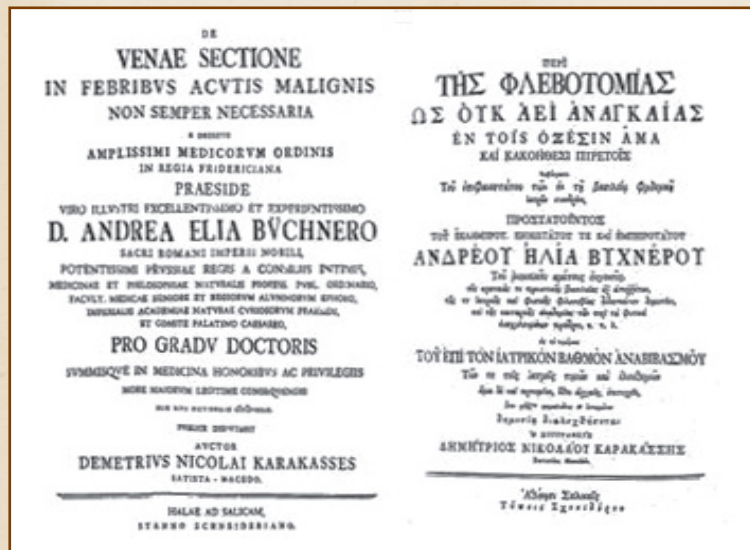
Οι Έλληνες γιατροί της διασποράς αγωνίζονται, μέσα από πολιτικοστρατιωτικές αντιξοότητες, να προσφέρουν στην κοινωνία και την επιστήμη.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΡΑΚΑΣΗΣ από Σιάτιστα. Πάτρης δε Σατιστεύς, τέχνη Ακέστωρ, αυτοσυστήνεται. Σπούδασε στην Halle της Πρωσίας το 1754 και στη Βιέννη, όπου αναγορεύθηκε διδάκτωρ με την διατριβή Περί της Φλεβοτομίας, ως *οικ αεί αναγκαίας εν τοις οξέσιν άμα και κακοήθεσι πυρετοίς* (1760). Έγραψε *Τοπογραφία της Βλαχίας* (ανθρωπολογία, υγειο- νολογία, νοσολογία).

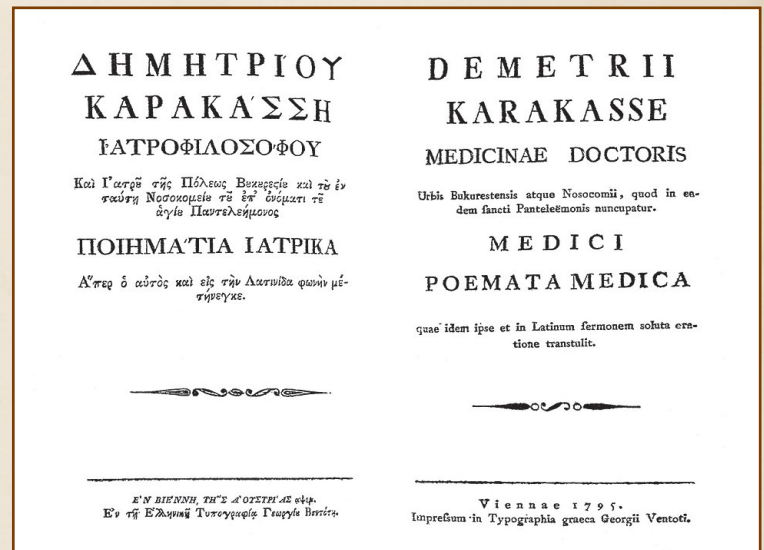
Άσκησε την ιατρική στην πατρίδα (Λάρισα, Σιάτιστα, Κοζάνη), όπου και δίδασκε Λατινικά αμισθί. Από το 1782 ως τον θάνατό του (1804) διετέλεσε γιατρός των Ελλήνων ηγεμόνων της Βλαχίας:

η έλλειψις ευδοκίμων ιατρών διήρκεσε μέχρι του 1783 έτους, καθ'όν καιρόν προσκληθείς διωρίσθη ιατρός της πολιτείας του Βουκουρεστίου ο Μακαρίτης Πατήρ μου Δημήτριος Καρακάσης, όστις διά την πολυμάθειάν του ευδοκίμησας εις

το έργον του, έλαβε μεγάλην υπόληψιν και τιμήν από των οπωσούν πεπαιδευμένων τινών κατοίκων. Μετά ταύτα δε αφ' ου ήρχισαν πολλοί των Γραικών να λάβωσι παιδείαν και να διδάσκωνται την ιεράν της ιατρικής τέχνην εις τα περίφημα Πανεπιστήμια της Γερμανίας, ηύξησε και ενταύθα ο αριθμός των πεπαιδευμένων ιατρών [...] Επειδή όμως συχνότατα επικρατεί η Πανώλις εις την πόλιν [...] το νοσοκομείον είχε καταργηθή σχεδόν διόλου, και μόλις δύο ή τρεις ασθενείς υπό ανιάτων παθών πάσχοντας έκειντο εις αυτό δυστυχέστατα. Εις τοιαύτην αθλιωτάτην κατάτασιν ευρίσκετο το Νοσοκομείον τούτο κατά το 1784 έτος, καθ'όν καιρόν ο κοινωφελής πατήρ μου Δημήτριος Καρακάσης προσκληθείς ιατρός της Πολιτείας, διωρίσθη και επί τούτω τω Νοσοκομείω [...] του Αγίου Παντελεήμονος, οικοδομηθέν υπό του Γρηγορίου Γκίκα το 1774 έτος. (Κωνσταντίνος Καρακάσης)

Περί της Φλεβοτομίας, ως οικ αεί αναγκαίας εν τοις οξέσιν άμα και κακοήθεσι πυρετοίς. Έργο καινοτόμο που επισημαίνει τις αντενδείξεις της φλεβοτομίας για αφαιμάξη, η οποία εφαρμόζοταν ευρύτατα μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αι. και είχε τραγικά αποτελέσματα σε πολυάριθμους ασθενείς.

Ποιήματα Ιατρικά, Εν Βιέννη, 1795. Ποιήματα σε έμμετρους στίχους γραμμένους σε Ομηρική γλώσσα. Αναφέρονται στην ηθική του ιατρικού επαγγέλματος, συνιστούν την αποφυγή κατάχρησης φαρμάκων, αποφυγή θεραπευτικών χειρισμών σε οξεία νοσήματα, και στην εμπειρία του ως προς τον τριταίο πυρετό.

Ο Δημήτριος Καρακάσης και οι Έλληνες γιατροί του Βουκουρεστίου ζήσανε και εργάστηκαν σκληρά στις εμπόλεμες συνθήκες των ετών 1787-1792, ως το τέλος του Ρωσοτουρκικού πολέμου. Το 1793 ξέσπασε επιδημία βουβωνικής πανώλης, την οποία ο Δημήτριος Καρακάσης αντιμετώπισε με επιτυχία.

Το 1795, ένα ατύχημα με το άλογό του τον ανάγκασε να περιορίσει τις δραστηριότητές του. Ο ιατρός γιός του, Νικόλαος (αδελφός Κωνσταντίνου), άσκησε τα καθήκοντα του ασθενούς πατέρα του «όν ως Ιπποκράτην τιμώ, ως Όμηρον και Ησίοδον σέβομαι, και ως πατέρα γνήσιον προσκυνώ» μέχρι τον πρόωρο θάνατό του (Νικόλαος Καρακάσης, 1796).

Η ισχύς της Ρωσίας αυξανόταν έναντι της Υψηλής Πύλης, με την παρουσία ρωσικών ναυστάθμων στον Εύξεινο Πόντο. Αυστρία, Πρωσία, Αγγλία φοβούνται την ρωσική επέκταση στο Αιγαίο και τη Μεσόγειο. Με παρατηρήσεις και απειλές ζητάνε την κατάπαυση των εχθροπραξιών, οπότε η Αικατερίνη της Ρωσίας αποφασίζει την σύναψη συνθήκης ειρήνης το 1792 στο Ιάσιο. Ήταν η *Συνθήκη του Ιασίου που τερμάτισε τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1787-1792, και ευνόησε περισσότερο την οικονομική και πνευματική εξέλιξη των υπόδουλων Ελλήνων.*

Οι ελληνικές εξεγέρσεις του 18^{ου} αιώνα:

1705: στην Ημαθία

1716: στη Μακεδονία

1717: στην Ακαρνανία

1749: στη Μακεδονία και τις Βόρειες Σποράδες

1766 - 1770: Ορλωφικά.

1770 - 1771: στα Σφακιά της Κρήτης.

1787: Κίνημα Λάμπρου Κατσώνη / Εξέγερση στη Βορειοδυτική Μακεδονία.

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε εξαναγκαστεί σε παραχωρήσεις από τον πρώτο μεγάλο ρωσοτουρκικό πόλεμο (1768-1774).

Με τη Συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774), οι Έλληνες έμποροι είχαν αποκτήσει το δικαίωμα να εμπορεύονται με τα καράβια τους υπό ρωσική σημαία.

Διαπιστώνουν πως δεν μπορούν να στηρίζονται σε εξωτερική βοήθεια για ν' αποκτήσουν τη λευτεριά τους.

2. Η διάψευση των προσδοκιών των Ελλήνων για τις προθέσεις των Ρώσων

«Ακόμη αυτή την άνοιξη, τούτο το καλοκαίρι, αυτόν του χρόνου τον κακό, αυτό του καλοκαίρι, μας ήρθε και ο Μόσκοβος κι ήφερε το σιφέρι, και τάζει πως τάχατες τη λευτεριά θα φέρει. Μα πού 'ν' η μαύρη λευτεριά; Αλίμονο σε μας, παιδιά,

Κι αλίμονο στην κλεφτουριά, πως δε θα την ιδούμε, γιατί δεν πάσκιζε* πιστά για να λευτερωθούμε. Μας ήρθε και μας άναψε φωτιά απ' άκρη σε άκρη. Κι άφσι* να τη σβήσουμε με γιαίμα και με δάκρυ.»

Ιστορία ΣΤ' Δημοτικού - Βιβλίο Μαθητή

ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΑ
ΣΧΟΛΙΚΑ
ΒΙΒΛΙΑ
ebooks.edu.gr

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ (1748-1833)

Από τους πρωτεργάτες του Ελληνικού Διαφωτισμού. Ήταν ήδη 34 ετών όταν κατάφερε, λόγω οικονομικής δυσπραγίας, να σπουδάσει Ιατρική. Το 1786 συνέγραψε την διατριβή «Πυρετολογίας Σύνοψις» («Pyretologiae Synopsis») και το 1787 την «Medicus Hippocraticus», με την οποία αναγορεύεται διδάκτωρ του Πανεπιστημίου του Μονπελιέ της Γαλλίας. Έγραψε επίσης: «Ιπποκράτους Περί διαίτης οξέων» και «Ιπποκράτους Περί Αρχαίης Ιητρικής». Αν και δεν άσκησε την ιατρική, έκανε έρευνες επί ενδοκρινολογίας, νεφρολογίας, επιδημιολογίας, και έγραψε 12 ιατρικά έργα, μεταφράσεις και σχόλια έργων αρχαίων ιατρών.

Αυτόπτης μάρτυρας της Γαλλικής Επανάστασης, αποφασίζει να ασχοληθεί με τη μόρφωση των Ελλήνων γράφοντας και εκδίδοντας κείμενα και σχόλια πάνω στο προγονικό πνεύμα, διαφωτίζοντας όπως η «Διακήρυξη δικαιωμάτων του πολίτη» (Αύγουστος, 1789):

Σκοπός κάθε πολιτικής οργάνωσης είναι η διαφύλαξη των φυσικών και απαράγραπτων δικαιωμάτων του ανθρώπου. Τα δικαιώματα αυτά είναι η ελευθερία, η ιδιοκτησία, η ασφάλεια και η αντίσταση στην καταπίεση (Παράγραφος 3), Πηγή κάθε εξουσίας είναι αποκλειστικά το έθνος. Κανένα σώμα, κανένα άτομο δεν μπορεί να ασκήσει εξουσία που δεν απορρέει από το έθνος (Παράγραφος 2).

*Ce noble enfant des Grecs évoquant
leur génie, Fit lever à sa voix un
peuple de héros.*

*La France, ô Coraïs, ta seconde
patrie, Te garde avec orgueil dans la
paix de tombeaux*

Αυτό το ευγενές τέκνο των
Ελλήνων, το οποίο αναβιώνει το
πνεύμα τους, ύψωσε με τη φωνή του
έναν λαό ηρώων.

Η Γαλλία, Ω Κοραή, η δεύτερη
πατρίδα σου, σε φυλάσσει με
υπερηφάνεια μέσα στην ειρήνη των
τάφων.

Το θηριώδες έθνος εις μόνους τους ιατρούς
αναγκάζεται να υποκρίνεται κάποιαν
ημερότητα

...πρώτον άρα καθήκον του σπουδάζοντος να
μετέλθει την τέχνην την μακράν, εν βίω ούτω
βραχεί, έστω το ούτω πως καταναλίσκειν
προς τελείωσιν της τέχνης άπαντας του βίου
τους καιρούς, ώστε ν' αποβαίνει ωφέλιμος
τοις κάμνουσι ή - τούτου αδυνάτου όντως -
τουλάχιστον να μη γίνεται αυτοίς βλαβερός:
'ασκεί περί τα νοσήματα δύο, ωφελείν ή μη
βλάπτειν...

Όταν τα φώτα της παιδείας λάμψουσι, η
τυραννία εξ ανάγκης πρέπει να παύσει. Τούτο
είναι αξίωμα της ηθικής και της πολιτικής,
τόσον βέβαιον όσον τα μαθηματικά αξιώματα.
Επιστήμαι και τυραννία ποτέ δεν
συγκατοίκησαν ομού.

Αν η τυραννία δεν προφτάσει να τας διώξει,
πρέπει εξ άπαντος να διωχθεί από αυτές.

ΥΠΟ ΝΕΟΝ ΑΥΘΕΝΤΗ ή «Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΑΓΟΡΑΖΕΤΑΙ»!

7

Ναπολέον Βοναπάρτης:

«Τα νησιά της Κέρκυρας, της Ζακύνθου και της Κεφαλληνίας έχουν περισσότερο ενδιαφέρον για εμάς, παρά όλη η Ιταλία. Αν θα είμαστε υποχρεωμένοι να διαλέξουμε, θα ήταν προτιμότερο να παραχωρήσουμε την Ιταλία στον αυτοκράτορα και να κρατήσουμε αυτά τα τέσσερα νησιά, που είναι πηγή πλούτου και ευημερίας για το εμπόριό μας».

Τον Ιούνιο του 1797 γαλλικός στόλος του Βοναπάρτη αποβιβάζεται στα Επτάνησα.

Ενθουσιασμένοι τους υποδέχονται οι Επτανήσιοι τους Γάλλους και τις ιδέες τους περί Ελευθερίας και Αυτοδιαχείρισης, έναντι της εξουσίας των ξένων της Ενετικής Δημοκρατίας, και των ντόπιων της επτανησιακής «Ευγενείας».

ΓΙΑΤΡΟΙ ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Η προτομή του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΡΑΚΑΣΗ στην κύρια είσοδο του νοσοκομείου «FILANTROPIA» που ίδρυσε ο ίδιος στο Βουκουρέστι

Ο Ρήγας είχε στηρίξει στον Βοναπάρτη τις προσδοκίες για απελευθέρωση. Η ομάδα του διακινούσε πατριωτικούς ύμνους, προκηρύξεις και σχέδια πολιτικής διοίκησης. Η γαλλοκρατούμενη Κέρκυρα έγινε το καταφύγιό τους. Εκεί τυπώθηκε ο **Θούριος** (= ορμητικός, μαινόμενος, πολεμικός), αλλά και σχέδια για την εξέγερση των υπόδουλων στους Τούρκους λαών

Οι ιατροί συνεργάτες του Ρήγα που συνέγραφαν επαναστατικά σχέδια ήταν: **Δημήτριος Νικολαΐδης** από την Ζίτσα, **Ιωάννης Εμμανουήλ** από Καστοριά, **Νικόλαος Πολύζος**, **Ιωάννης Κυρίτσης**, **Πέτρος Φράγκης** και οι φοιτητές Ιατρικής **Χριστόφορος Περραιβός** από τη Θεσσαλία, **Γεώργιος Κωνσταντίνου Σακελλαρίου** από τη Σιάτιστα, **Κωνσταντίνος Δημητρίου Καρακάσης** από τη Σιάτιστα, **Παναγιώτης Εμμανουήλ** από την Καστοριά.

Χάρτα της Ελλάδος εν ἣ περιέχονται αἱ νῆσοι αὐτῆς καὶ μέρος των εἰς τὴν Εὐρώπῃν καὶ Μικρὰν Ἀσίαν Πολυαριθμῶν Ἀποικιῶν Αὐτῆς, περιοριζομένων ἀπ' ἀνατολῶν διὰ τῶν Μύρων τῆς Λυκίας μέχρι τοῦ Ἀργαθονίου ὄρους τῆς Βιθυνίας, ἀπ' ἄρκτου διὰ τοῦ Ἄκ Κερμανίου, τῶν Καρπαθίων ὄρων καὶ Δουνάβεως καὶ Σάββα τῶν ποταμῶν, ἀπὸ δυσμῶν διὰ τοῦ Οὐνα καὶ τοῦ Ἰωνίου πελάγους, ἀπὸ Δε μεσημβρίας διὰ τοῦ Λιβυκοῦ.

Ο **ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ** από την Κοζάνη είχε σπουδάσει στην Πέστη και στο Βουκουρέστι Φιλοσοφία, Λατινικά, Γαλλικά και Γερμανικά και μετέφραζε θεατρικά έργα και ποίηση. Στρατολογήθηκε, όπως πολλοί Μακεδόνες, ως σημαιοφόρος του ελληνικού τάγματος στο στρατό μισθοφόρων - εθελοντών στον Ρωσοτουρκικό πόλεμο. Ως φοιτητής Ιατρικής στη Βιέννη μετέφρασε τους τρεις πρώτους τόμους της *Περιγήσεως του Αναχάρσιδος*, συνεργαζόμενος με τον Ρήγα.

Οι επαναστατικές προκηρύξεις που τυπώθηκαν σε πολλά αντίτυπα και στάλθηκαν στον Ρήγα για διακίνηση τον οδήγησαν στη σύλληψη από τις αυστριακές αρχές - αντίπαλες των Γάλλων, σύμμαχες των Οθωμανών. Μαζί με τον Ρήγα, παραδόθηκαν στον Τούρκο πασά του Βελιγραδίου επτά νεαροί συνεργάτες του. Φυλακίστηκαν, βασανίστηκαν και θανατώθηκαν (νύχτα της 10^{ης} Ιουνίου 1798). Μεταξύ τους οι γιατροί Νικολαΐδης και Εμμανουήλ.

«Ο Ιατρός **Νικόλαος Πολύζος** ή Πολυζώης, ανήρ γνωστός εις την Αυστριακήν αστυνομίαν δια τας λίαν διεστραμμένας αρχὰς αὐτοῦ, εἶχε πλήρην γνώσιν του σχεδίου του Ρήγα εν σχέσει προς την υποκίνησιν υπ' αὐτοῦ επαναστάσεως εις τας ἑλληνικὰς χώρας» (ελλ. μετ. βιεννέζικου εγγράφου).

«Ο γνωστός Ἕλλην **Ν. Πολυζώης** εξεφράσθη ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἤδη ἀπὸ μακροῦ χρόνου εὐρίσκονται σε διαπραγματεύσεις προς τοὺς Γάλλους ὅπως δια γαλλικῆς ἐνισχύσεως ἀποτινάξωσι τὸν Τουρκικὸν ζυγόν. Περαιτέρω ἐξάγεται ἐκ λόγων Ἑλλήνων λογίων ἐνταῦθα διατριβόντων καὶ ἐκ παρατηρήσεων του ἱατροῦ Νικολάου Πολυζώη ὅτι πολλοὶ Ἕλληνες καὶ Ἰλλυριοὶ χριστιανοὶ εὐρίσκονται εις σχέσεις προς τοὺς Ἰταλοὺς καὶ συμμετέχουσι του σχεδίου τῆς ἀπελευθερώσεως.

Οὐδὲν ἀπορον ὅτι τὰ Ἰλλυρικά καὶ Κροατικά στρατεύματα δὲν ἐκτελοῦσιν τὸ καθήκον τους, ἀλλως καὶ οἱ Ἕλληνες ἔμποροι συμματῶνται πρὸς τὰς περιστάσεις» (ἐκθεση Αυστριακοῦ Υποὺρ-γείου Εσωτερικῶν, Νοε 1796).

«Ἐλαβε πρὸς ἀντιγραφὴν παρὰ του... **Σακελλαρίου** τὸ στασιαστικὸν ἄσμα «Ὡς πότε παλληκάρια», ὅτι ἔψαλε τοῦτο μετ' αὐτοῦ καὶ των ἐνταῦθα εὐρισκομένων φοιτητῶν τῆς ἱατρικῆς Καρακάσης καὶ Παναγιώτου, προσέτι δε καὶ ἀνεὺ αὐτῶν [...] πολλάκις ἦλθεν εἰς ομιλίαν μετὰ του Σακελλαρίου, Καρακάσης καὶ Παναγιώτου περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅτι πάντες νυχήθησαν νὰ ἰδῶσιν επαναφερομένην τὴν παλαιὰν ἐλευθερίαν καὶ ὅπως ἀπαλλαγῶσι του τουρκικοῦ ζυγοῦ» (ἀπὸ ἐγγράφου προανάκρισης γιὰ τὸν Θεοχάρη Τουρουντζία, 22 ἐτῶν, ἀπὸ Σιάτιστα.

Ο Θεοχάρης Τουρουντζίας ήταν από αυτούς, που μαζί με τον Ρήγα στραγγαλίστηκαν και πετάχτηκαν στα νερά του Δούναβη.

Οι φοιτητές Ιατρικής **Σακελλάριος** και **Καρακάσης** δεν διώχθηκαν από τις Αυστριακές αρχές λόγω παρέμβασης του καθηγητή τους στην Βιέννη, Johann Peter Frank, ο οποίος είχε ισχυρή επιρροή ως αρχίατρος του αυτοκράτορα (*Εφημερίς*, η αρχαιότερη ελληνική εφημερίδα που έχει διασωθεί, Βιέννη - την έκλεισαν το 1797).

Οι ιατροί **Γεώργιος Σακελλαρίου** και τον **Κωνσταντίνος Καρακάσης** θα αναφερθούν ως προς την ιατρική τους δράση στο τρίτο τεύχος «ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΑΤΡΟΙ ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚΗ, 19^{ος} ΑΙΩΝΑΣ: Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ 1821» του WORLD HELLENIC CARDIOTHORACIC DIASPORA.

Δημοκρατικά σχηματίζεται Κυβέρνηση στην Ιόνια Πολιτεία από εκλεγμένους όλων των τάξεων και θρησκευμάτων. Όμως, για αυτοδιαχείριση και αυτοδιάθεση, ούτε λόγος. Ο Γενικός Επίτροπος ορίζεται από τον Βοναπάρτη, και διορίζει τους υπαλλήλους και δικαστές των «Γαλλικών Νομών της Ελλάδας».

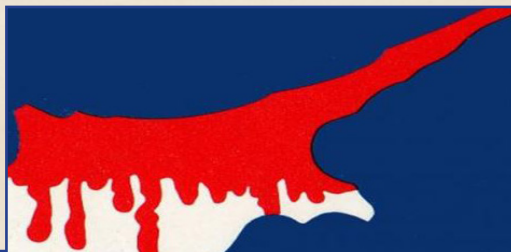
Αυτό σημαίνει νέους φόρους για την συντήρηση της νέας τάξης πραγμάτων. Σύλλογοι φτιάχνονται για να διαμαρτυρηθούν («Συνταγματική Λέσχη», «Πατριωτική Εταιρεία» κ.λπ.),

αλλά στα αιτήματά τους για αυτόνομη διαχείριση παίρνουν την απάντηση: «*η ελευθερία αγοράζεται!*».

Οι Επτανήσιοι θέλουν τώρα να διώξουν τους Γάλλους. Το ίδιο και οι Μεγάλες Δυνάμεις.

Σουλτάνος και Ρωσία συμμαχούν και ο ρωσοτουρκικός στόλος καταλύει τη Γαλλοκρατία (1799).

Ρώσικες και Τούρκικες σημαίες υψώνονται τώρα στα κάστρα της Κέρκυρας.

ΙΑΤΡΙΚΗ ΚΡΙΣΗ: ΔΟΞΑΣΙΕΣ & ΕΜΠΕΙΡΙΣΜΟΣ

Οι Έλληνες Ιατροί του 18^{ου} αιώνα σπούδασαν σε χώρες της Ευρώπης: κατά κανόνα σε ιταλικά πανεπιστήμια, αλλά και στη Βιέννη, στο Halle ή στο Παρίσι. Η εκπαίδευσή τους, πέρα από τα αμιγώς βιοϊατρικά αντικείμενα, περιλάμβανε θεωρητικά πεδία όπως φιλολογία, φιλοσοφία, θεολογία, μαθηματικά. Έγραφαν, ή δίδασκαν, πάνω σε αυτά τα αντικείμενα εξ ου και ο τίτλος *Ιατροφιλόσοφοι*.

Οι σπουδές της Ιατροφιλοσοφικής άφηναν χώρο και στους φιλοσόφους να εκφέρουν γνώμη για θέματα φυσικής και φυσιολογίας - ο κατά πολύ επικρατών γερμανισμός ιδεαλισμός (Καντ, Φίχτε, Σέλλινγκ) ήθελε όλες τις επιστήμες να υπάγονται σε κάποιες κοινές αρχές. Ακόμα κι όταν, με την εξέλιξη της επιστήμης, υποχώρησε η επιρροή της φιλοσοφίας, γεννήθηκαν αντιδικίες μεταξύ διαφορε-

τικών θεωριών, σχολών ή και πανεπιστημίων. Υπήρχαν θεωρίες που υποστήριζαν μηχανικές δυνάμεις (Hoffmann), ζωικό μαγνητισμό (Mesmer), διεγερσιμότητα του ανθρώπινου οργανισμού (Brown) κ.α. Παράλληλα, οι συντηρητικοί γιατροί ακολουθούσαν τα δόγματα του Ιπποκράτη και του Γαληνού περί των χυμών του σώματος.

Οι εμπειρίες των δραματικών πολεμικών γεγονότων του 18^{ου} αι. διαφοροποίησαν την ιατρική πρακτική και σκέψη. Οι ασθένειες άρχισαν να μελετώνται ως βλάβες συγκεκριμένων οργάνων σε νεκροτομές και νεκροψίες, και με νέες διαγνωστικές τεχνικές σε κλινικές και νοσοκομεία.

Πραγματώνεται, έτσι, ο ορθολογικός εμπειρισμός με επιστημονικές μεθόδους, που θα οδηγήσουν στον επόμενο αιώνα, αυτόν της «Επιστημονικής Ιατρικής».

Από την Ευρώπη και τις πλούσιες ελληνικές παροικίες οι Έλληνες επιστήμονες Ιατροί της Διασποράς πρόσφεραν στο έθνος, ιδρύοντας, επιβλέποντας, χρηματοδοτώντας ελληνικά πνευματικά κέντρα.

Στον Ελλαδικό χώρο, θεωρία και εμπειρία συνέθεταν την ιατρική πρακτική, κληρονομιά μιας μακράς θεραπευτικής τέχνης, ήδη από τον Ιπποκράτη.

Για την εκμάθηση και άσκησή της, υπήρχαν τα Ιατροσόφια. Μιλούσαν για φίλτρα, εξορκισμούς και άλλα, αλλά και χειρουργικές οδηγίες και βότανα από την πλούσια χλωρίδα της χώρας - γνωστά και από τη βοτανολογία του Διοσκουρίδη.

Την συμβολή πάμπολλων εμπειρικών γιατρών, ελλείψει επαρκών επιστημονικών στα πεδία της επανάστασης, θα δούμε στο:

ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΑΤΡΟΙ & ΙΑΤΡΙΚΗ,
19^{ος} ΑΙΩΝΑΣ:
Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ 1821
του WORLD HELLENIC
CARDIOTHORACIC DIASPORA.

Ανάθεση εργασίας: www.inforipou.wordpress.com **Περίπου**

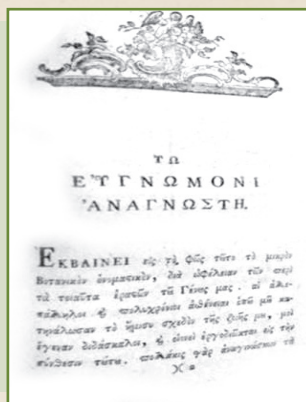
Πέραν των μεταφρασμένων ιατρικών εκδόσεων, εκδόθηκαν **ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ ΙΑΤΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ**, από **Επιστήμονες Ιατρούς του τέλους του 18^{ου} αι.:**

Μανδακσή Θωμά, *Όμοια τῶν ἐλλειπόντων, ὁμοίων ἰάματα*, Ληψία, 1757.

Καρακάση Θωμά, *Περί της Φλεβοτομίας, ως ουκ αεί αναγκαίας εν τοις οξέσιν ἄμα και κακοήθεσι πυρετοῖς*, Halle.

1760, Μιχαήλ Κων., *Διαιτητική ής προέκταται και Ἱστορία Συνοπτική περί ἀρχῆς και προόδου τῆς Ἰατρικῆς*, Βιέννη, 1774.

Χαιρέτη Κηρύκου, *Εγχειρίδιον της των ζῶων οικονομίας*, Βενετία 1798.

Τὴν ἀρχὴν, ἡ τὰς πρωτὰς τῆς Γατρικῆς καταβολὰς διερευνῶντες, ἡ ἐξετάζοντες, πότε δηλαδὴ, πᾶ, πῶς, ἡ πῶθεν ἀρχίσεν αὐτὴ ἡ Γερά τῆς τέχνης, πρέπει πρῶτον ἐν συντομίᾳ νὰ διαλάβωμεν διὰ τὰς σωματικὰς κινήσεις, πρὸς εὐκολωτέραν τῶν μεθυσμένων καταλήψιν.

Κων/νου ΜΙΧΑΗΛ: *Διαιτητική ής προέκταται και ιστορία συνοπτική*

World Society of Hellenic Cardiothoracic Diaspora

Η World Hellenic Society of Cardiothoracic Diaspora ιδρύθηκε το 2014 με 1^ο πρόεδρο (2014-2018) τον Prof. N.T. Kouchoukos και επίτιμο πρόεδρο τον Prof. P Symbas, ενώ το 2018-2020 την προεδρία ανέλαβε ο Prof. J. Tatoulis με Αντιπρόεδρο τον Dr. K. Plestis.

Στο πολιτιστικό πλαίσιο της 3^{ης} συνάντησης της Hellenic Cardiothoracic Diaspora, εκδίδεται το παρόν 3^ο ενημερωτικό τεύχος αφιερωμένο στους Έλληνες Ιατρούς και στην Ιατρική μετά την Άλωση και μέχρι την επανάσταση του 1821.

Το μοναδικό αυτό αφιέρωμα θα ολοκληρωθεί στο επόμενο τεύχος. Ευχαριστούμε την Καθηγήτρια κ. Χριστίνα Γιαννακάκη για την συγγραφική επιμέλεια και τους πριν και νυν Προέδρους της ΕΕΧΘΚΑ Κ. Αθανασιάδη, Σ. Πράπα και Χρ. Κωτούλα για τη βοήθεια.

Δ. Δουγένης, Γραμματέας της «Διασποράς»